

Angelina van Kampen

Spreidingswet aangenomen – hoe nu verder?

VluchtelingenWerk constateert in haar tweede rapport *Gevlucht en vergeten. Leefomstandigheden in de (crisis)noodopvang voor asielzoekers* dat in 2023 de situatie in

Ter Apel en in de (crisis)noodopvang opnieuw schrijnend was. Niet alleen deze organisatie maar ook de Inspectie van Justitie en Veiligheid en de GGD constateerden eind 2023 dat de situatie in Ter Apel onveilig, onhygiënisch en onhoudbaar is.

Vanwege de situatie in Ter Apel deed de burgemeester van de gemeente Westervolde herhaaldelijke oproepen aan de landelijke politiek en aan andere gemeenten om de druk op Ter Apel te helpen verlichten. Tevergeefs.

De burgemeester voelde zich genoodzaakt om een kort geding te starten tegen het COA. De gemeente wilde hiermee bereiken dat het COA zijn verplichting nakomt om maximaal 2000 personen in Ter Apel op te vangen.

De gemeente stelde daarbij dat het 'onaanvaardbaar is dat het regelmatig voorkomt dat asielzoekers de nacht moeten doorbrengen op stoelen of matrassen in wachtruimtes of recreatiezaaltjes'. Het COA voerde onder meer aan dat er onvoldoende gemeenten zijn die asielopvang willen bieden. Het COA heeft geen dwangmiddel, zoals de Spreidingswet, om daar verandering in te brengen.

Op 23 januari jl. wees de voorzieningenrechter van Rechtbank Groningen (ECLI:N-L:RBNNE:2024:129) de vordering van de gemeente toe: het COA moet zich aan de gemaakte afspraken houden, en het aantal asielzoekers vóór 23 februari 2024 onder de 2000 terugbrengen.

Op dezelfde dag van de uitspraak in kort geding, 23 januari jl., nam de Eerste Kamer

na een stevig debat de Spreidingswet aan. Dit is een mooi eerste stap. Maar hoe nu verder? Biedt deze wet op de korte termijn een oplossing voor een evenredige verdeling van de asielopvang over Nederland? Helaas niet. De Spreidingswet zal pas eind 2024 effectief kunnen zijn, zoals ook de staatssecretaris in reactie op de uitspraak liet weten. Dit omdat provincies nog vóór 1 november een plan moeten aanleveren voor de verdeling van de asielopvang (Kamerstuk 19637, nr. 3201). De staatssecretaris zal pas eind van dit jaar of wellicht begin volgend jaar kunnen handelen.

Biedt de wet dan een oplossing op de langere termijn? Sommige gemeenten, zoals de gemeente Westland, hebben al aangegeven de Spreidingswet niet uit te willen voeren. Wat betekent dit als een nieuw kabinet is geformeerd? De partijen die bij het schrijven van dit redactioneel aan de formatietafel zitten, zijn tegen de invoering van de Spreidingswet. De wet intrekken zal met de huidige bezetting van de Eerste Kamer waarschijnlijk niet aan de orde zijn. Maar kan het nieuwe kabinet beleid voeren om 'weiger-gemeenten' niet te verplichten de Spreidingswet uit te voeren?

Het is afwachten wat de plannen zijn van het nieuwe kabinet. Op korte termijn zal het COA afhankelijk blijven van de vrijwillige medewerking van andere gemeenten om de druk op Ter Apel te verlichten. De Spreidingswet zou in gemeenten waar de Raad aarzelt of verdeeld is, ook als aansporing kunnen werken om toch nu vast een redelijk aandeel te nemen.